

СТАНОВИЩЕ

за дисертацията на тема

ЛОГИКА И РЕАЛНОСТ: ВЪПРОСЪТ ЗА ПРИРОДАТА НА ЛОГИЧЕСКИТЕ КОНСТАНТИ В АНАЛИТИЧНАТА МЕТАФИЗИКА

за присъждане на научно-образователна степен „доктор” на Деница Желязкова,
докторант към катедра „Философия”, Философски факултет, СУ „Св. Климент
Охридски”

От: доц. д-р Димитър Георгиев Елчинов

Дисертацията на Деница Желязкова се състои от 200 стандартни машинописни страници. В използваната литература са включени 147 източника – 34 на български и 113 на английски и немски език. Текстът се състои от въведение, три глави и заключение, като е структуриран изключително ясно. В него Желязкова предлага защита на реалистка позиция по отношение на логическите константи. Първата глава предлага реконструкция на позициите, свързани с проблема за природата на логическите константи, като се акцентира върху възгледите на Ръсел и ранния Витгенщайн. Втората глава също може да се смята за реконструктивна, но в нея фокусът пада върху по-съвременни прочити на централния проблем в дисертацията, като представя дебата между логически реалисти и инференциалисти. Целта на този подход е ясна – да се посочат ясно силните и слабите страни на реалистката позиция, като (в последствие) се предложи отговор на възраженията от страна на ‘другия лагер’. Последната глава е с приносен характер, като цели да предложи авторска защита на реализма. Към нея е насочена и единствената ми по-сериозна забележка (да се разглежда по-скоро като „препоръка“) към Желязкова, върху която ще се спра по-подробно в края на становището. Накратко – мисля, че и тук характерът на анализа е твърде реконструктивен и трябва да се наблегне повече на авторските аргументи и тяхното разгръщане.

Тази забележка обаче не означава, че текстът на Деница Желязкова няма редица позитиви. В него личат изключително задълбочените познания на докторанта по централния разглеждан проблем, както и по отношение на Ръселовия логически реализъм. Нарастващата популярност на инференциализма в световен мащаб (макар не точно в този му вид, както при Брандъм и Селърс, с които основно се занимава докторантката) прави

анализът на дебата между логически реалисти и инференциалисти актуален. В рамките на българския контекст това е първата дисертация, която експлицитно се занимава с проблема за природата на логическите константи в този дебат. Опитът да се търси връзката между основния проблем, който е предмет на дисертацията, и проблемите за истинността на пропозициите и логическата изводимост сам по себе си предлага ново поле за изследване с голям потенциал.

Друга характеристика на дисертацията, която си заслужава да се спомене, е, че проблемът за природата на логическите константи е разгледан в различни аспекти. Така например в анализа си Деница показва връзката между епистемологически проблеми, като този за запознанството и знанието в рамките на формалните дисциплини (срв. стр. 31-40), и онтологическия проблем за природата на абстрактните логически същности. Ако се окаже основателно да се говори за „логически опит“, то един от сериозните проблеми на емпиризма да се справи с въпроса за логическото и математическото знание би бил поне частично разрешен. Този принос, разбира се, сам по себе си не принадлежи на докторантката, но възобновяването на дебата за логическия опит ми се струва изключително важно и значимо. Ако тезата на дисертацията на Желязкова се окаже основателна, а аргументите – убедителни, то те биха работили в полза и на тезата, че логически опит е възможен.

Дисертацията показва и връзките между проблеми във философия на езика и съвременната метафизика и онтология. Такъв проблем е този за значението, като при инференциализма е налице прагматистко третиране на езиковото значение в комбинация с отказ от идеята, че логическите константи имат същност. Желязкова ясно показва как конвенционалните възгледи за значението обаче налагат и отказ от кореспондентната теория за истината, който сам по себе си идва на „висока цена“ (срв. напр. стр. 105).

Значим принос на дисертацията е и това, че не разглежда реалистката позиция повърхностно, а представя важни детайли. Понятието „реализъм“ е известно с твърде широкото си значение и приложение, като използването му без съответните уточнения би било пример за говорене „на едро“. В случая обаче анализът на самото понятие реализъм е изключително подробен, като става съвсем ясно каква версия на логически реализъм ще се защитава в дисертацията.

Като ръководител на Деница Желязкова ще си позволя да направя коментар и върху работата ѝ по време на докторантурата. Тя без съмнение е един от най-успешните докторанти, с които аз и колегите ми сме работили в последните години. В рамките на докторската програма е реализирала впечатляващ брой публикации по темата на дисертацията – 11, като някои от тях са на английски език. Деница Желязкова е един от онези докторанти, които непрекъснато търсеха възможности за развитие. В рамките на периода тя е участвала в 7 конференции, като също така проведе два спецкурса по темата на дисертацията ѝ в бакалавърската програма по философия в СУ. Не на последно място, проектът на Желязкова е важен за развитието на аналитичната метафизика у нас, като показва, че полето на метафизиката е свързано с много други области на съвременната аналитична философия.

Накрая, отново като ръководител ще си позволя да разгърна вече споменатата основна забележка към текста. В случай на публикуване на дисертацията, в третата част на анализа препоръчвам реконструктивните елементи напълно да отпаднат. Те могат да бъдат добавени към някоя от предните части, но насищането им в последната глава не позволява да се видят достатъчно ясно авторските приноси на докторанта. Ще посоча един пример – на стр. 134 е реконструирана позиция на Самюел Александър, като тя е последвана от такава на Витгенщайн (стр.135-137), която в последствие пък се съпоставя с възглед на Армстронг. Насищането на чужди позиции в аргументативната част на текста не позволява да се различи достатъчно ясно какъв аргумент предлага самата Деница, нито дали този аргумент надгражда някой от споменатите или е съвсем различен. Ето защо си позволявам да задам и един въпрос към докторанта – ако трябва да се посочи един най-силен и убедителен аргумент в полза на реализма по отношение на логическите константи, кой според Вас би бил той?

Въпреки посочената забележка считам, че текстът на Деница е добре организиран и има своя принос за изследователската общност в България. Авторефератът предава коректно съдържанието на текста, като приносните моменти не са твърде преувеличени. Ето защо гласувам „за“ **присъждане на Деница Желязкова образователната и научната степен „доктор по философия“.**

09.05.2022

доц. д-р Димитър Елчинов